

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Brně rozhodl samosoudkyní JUDr. Janou Kubenovou v právní věci žalobkyně **M. K.**, nar., bytem, zastoupené JUDr. Janem Heroutem, advokátem, advokátní kancelář Jihlava, Masarykovo nám. 3, proti žalované **České správě sociálního zabezpečení**, se sídlem Praha 5, Křížová 25, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 25.6.2014, č.j.,

t a k t o :

- I. Rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 25.6.2014, č.j., **se z r u š u j e** a věc se vrací žalované k dalšímu řízení.
- II. Žalovaná má povinnost zaplatit žalobkyni na nákladech řízení 2.600 Kč do 30 dnů od právní moci rozsudku k rukám právního zástupce žalobkyně JUDr. Jana Herouta, advokáta se sídlem AK Jihlava, Masarykovo nám. 3.

O d ů v o d n ě n í :

Ve včas podané žalobě žalobkyně napadala rozhodnutí ČSSZ ze dne 25.6.2014, kterým byly zamítnuty její námitky proti rozhodnutí ČSSZ ze dne 19.1.2012 a toto rozhodnutí bylo potvrzeno.

Protože s rozhodnutím nesouhlasí, napadá je v celém rozsahu.

Předně poukazovala nato, že její námitky proti rozhodnutí ČSSZ, č.j. 385 225 416 ze dne 19.1.2012 byly již před nyní podanou žalobou rozhodnutím žalované ze dne 14.11.2012 zamítnuty a uvedené rozhodnutí bylo potvrzeno. Žalobkyně již dvakrát podala žalobu ke Krajskému soudu v Brně (č.j. 41Ad 14/2012, č.j. 41Ad 55/2012) proti

rozhodnutí správního orgánu, kterým byly zamítnuty její námitky proti rozhodnutí ČSSZ z 19.1.2012. Proti poslednímu rozsudku vydanému v této věci Krajským soudem v Brně ze dne 9.10.2013, č.j. 41Ad 55/2012-34, podala žalovaná dne 20.11.2013 kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu, která je vedena pod č.j. 4Ads 106/2013. Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 16.7.2014, č.j. 4Ads 106/2013-39, kasační stížnost zamítl. Tento rozsudek byl doručen žalobkyni 5.8.2014. Ze shora uvedeného by se dalo usuzovat, že tuto nyní podanou žalobu ve smyslu ust. § 159a odst. 5 o.s.ř. nelze projednat, protože o věci bylo pravomocně rozhodnuto v rozsahu závaznosti výroku výše citovaných rozsudků obou stupňů pro stejné účastníky a o tomtéž předmětu řízení. Žalobkyně má však oprávněný právní důvod, aby nyní opět navrhovala, aby krajský soud rozhodnutí ČSSZ zrušil a zastavil řízení o povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek na dávce. Nyní napadené rozhodnutí z 25.6.2014 není pouze jakýmsi vyjádřením nebo doplněním kasační stížnosti žalované ze dne 20.11.2013, byť rozhodnutí ze dne 25.6.2014 napadené touto žalobou je odůvodněno v podstatě shodně jako rozhodnutí žalovaného ze dne 14.11.2012 v téže věci. V rozhodnutí ze dne 25.6.2014 je pouze na straně dva nově uvedena historie tohoto případu, který se opakovaně rozhoduje mezi stejnými účastníky a ohledně stejného předmětu řízení jak před orgánem ČSSZ, tak před Krajským soudem v Brně a Nejvyšším správním soudem.

Uvedla, že její manžel B. K. zemřel V té době byla již žalobkyně v invalidním důchodě. K rozhodnutí o přiznání vdovského důchodu OSSZ předložila veškeré požadované doklady, nic nezatajila a nezamlčela. Na výši výpočtu vdovského důchodu a na jeho sloučení s jejím invalidním důchodem, případně na jeho krácení, způsobu a výši vyplácení neměla žádný vliv. Tyto podrobnosti a souvislosti vůbec neznala, ani nevěděla, že by ji to mělo a mohlo zajímat.

30.1.2012 jí bylo doručeno rozhodnutí ČSSZ ze dne 19.1.2012, č.j. 385 225 416, kterým jí byla uložena povinnost vrátit ČSSZ vyplacené částky na vdovském důchodu, které jí údajně nenáležely, a to v celkové výši 232.089 Kč do 15 dnů od právní moci rozhodnutí, a to s obdivuhodnou úvahou v prvním odstavci odůvodnění, že není rozhodné, zda ke vzniku došlo zaviněním účastníka řízení či nikoliv.

Proti tomuto rozhodnutí si v zákonné lhůtě podala námitky k ČSSZ, v nichž uváděla, že nehodlá uvedenou částku vracet s poukazem na ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., protože z ničeho nevyplývá, že by měla předpokládat, že jí byl vdovský důchod vyplácen v nesprávné výši, nebo že by měla zavinit nesprávnou výši vyplácení tohoto důchodu, případně, že by nesplnila uloženou povinnost, nebo by měla z okolností předpokládat, že je jí vyplácen důchod neprávem.

Rozhodnutím ČSSZ ze dne 5.3.2009, č.j. 385 225 416/315-OL, byly její námitky proti výše uvedenému rozhodnutí ze dne 19.1.2012 zamítnuty a toto rozhodnutí bylo potvrzeno. V odůvodnění rozhodnutí je podáván takový výklad ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., který zásadně popírá smysl tohoto ustanovení, které by v podstatě dle takového výkladu vůbec nemuselo existovat. V dalším odůvodnění je pak rozhodnutí z 5.3.2012 souhrnem teoretických právních naučení patřících spíše pro výuku studentů z právnické fakulty z oboru právních teorií, které nemají příčinnou souvislost s tímto případem a téměř nemají žádnou souvislost s podmínkami uvedenými v § 118a citovaného zákona.

Žalovaná vůbec neprokázala, z jakých okolností měla žalobkyně předpokládat, že jí byl důchod vyplácen v nesprávné výši případně, jak měla vědomě způsobit, že taková výše důchodu je jí vyplácena neprávem. Např. kdyby místo vdovského důchodu 3.000 Kč

pobírala tento důchod ve výši 30.000 Kč, mohla by se žalovaná dovolávat předpokládaných okolností o neprávem vyplaceném důchodu. Takovýchto okolností se však nemůže dovolávat, pokud místo vdovského důchodu např. 3.000 Kč by pobírala důchod 6.000 Kč.

Žalobou ze dne 20.3.2012 se domáhala toho, aby krajský soud zrušil napadená rozhodnutí ČSSZ ze dne 19.1.2012 a 5.3.2012. Krajský soud v Brně v této samotné věci již jednou rozhodl, a to rozsudkem ze dne 23.5.2012, č.j. 41Ad 14/2012-24, který nabyl právní moci dne 31.5.2012, když zrušil rozhodnutí ČSSZ ze dne 5.3.2012. Krajský soud se ve shora uvedeném rozhodnutí v podstatě ztotožnil s námitkami žalobkyně proti požadavku žalované, aby na vdovském důchodu vyplatila částku 232.089 Kč. Zejména citoval písemné vyjádření ČSSZ (patrně ze dne 19.4.2012), podle kterého žalovaná jednoznačně a řádně neprokázala zavinění žalobkyně na vyplacení přeplatku, když argumentace žalované je založena na obecné právní teorii a nepříslušejících dohadech ohledně jejich osobních poměrů a z ní vyplývající subjektivní stránky.

Bez ohledu na výše citované závěry Krajského soudu v Brně a vyjádření ČSSZ žalovaná opět svým rozhodnutím ze dne 14.11.2012 zamítla námitky žalobkyně proti rozhodnutí ČSSZ ze dne 19.1.2012.

V napadeném rozhodnutí obecně, byť obšírně rozvádí zásadu, že neznalost práva neomlouvá obecný požadavek, že dávky vyplacené bez právního důvodu mají být vráceny. Kdyby tomu tak mělo být pravda, tak by takovýmto úvahám muselo odpovídat i znění ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. Toto zákonné ustanovení však pro vrácení neprávem vyplacené částky vyžaduje, aby žalobkyně nesplnila některou jí uloženou povinnost nebo vědomě jinak způsobila, že jí část vdovského důchodu byla vyplacena neprávem. Ani jednu z těchto podmínek jí prokázat nelze. Nelze se dovolávat toho, že by nesplnila povinnost, která platila za dob starých Římanů, nebo která platila v zákoně č. 221/1924 Sb. Musela by nesplnit konkrétně uloženou povinnost žalované přímo související s přiznáním vdovského důchodu. Žádnou takovou povinnost neporušila a vědomě nezpůsobila, že vdovský důchod jí byl vyplácen v plné výši.

V citovaném § 118a ani jinde v zákoně není uvedeno, že její povinnost je kontrolovat výši přiznaného důchodu, a že by za správnost nebo nesprávnost takové kontroly měla nést odpovědnost. Povinnost správného výpočtu těchto dávek má žalovaná a má na to také stovky pracovníků a v žádném případě se nemůže vymlouvat na to, že chybný výpočet je dán její kapacitou technologických postupů a dokonce žalobkyni nedůvodně napadat, že snad měla využít cizího omylu. Ust. § 118a citovaného zákona rozhodně nelze vykládat tak, že žalobkyně by měla platit za selhání žalované. Kdyby zákonodárce v těchto případech vycházel zcela ze zásady, které se dovolává žalovaná, že neznalost zákona neomlouvá, tak by do zákona vůbec nepojal ust. § 118a citovaného zákona a vycházelo by se při přeplatku z této zásady a z toho teprve by se mohlo možná uvažovat nad tím, že si příjemce dávky měl zkontrolovat a podle právních předpisů posoudit výši důchodu.

Bylo naprosto nepřípadné tvrzení žalované na str. 6 napadeného rozhodnutí, že žalobkyně bydlí kilometr od Městské knihovny v Jihlavě a mohla jsem se v knižním fondu s příslušnými zákony seznámit stejně jako v archivu Magistrátu města Jihlavy nebo na internetu. Vypočítat vzdálenost jejího bydliště od Městské knihovny umí žalovaná celkem přesně (správně je to 1,2 km), ale vypočítat výši její dávky neumí, ačkoliv toto je její práce.

Nebo si snad žalovaná myslí, že čím někdo bydlí blíže knihovně, tím by měl větší znalost práva?

Bylo zcela zavádějící a nepravdivé tvrzení žalované, že žalobkyně neinformovala orgán Ministerstva vnitra, že jí byl ČSSZ přiznán vdovský důchod. Vždyť Ministerstvo vnitra ve svém dopise ze dne 29. 7. 1997 samo uvádí ve druhém odstavci, že vyměřený vdovský důchod ČSSZ postoupí na orgán sociálního zabezpečení Ministerstva vnitra ke sloučení výplaty invalidního a vdovského důchodu. Jednak MV dle tohoto dopisu dobře vědělo, že žalobkyni bude přiznán vdovský důchod, a že bude sloučen s jejím invalidním důchodem a jednak v tomto přípisu není uvedeno, že výplata dávek důchodového pojištění jí bude krácena. Z citovaného přípisu v žádném případě nelze dovodit, že by žalobkyně nesplnila jakoukoliv uloženou povinnost, nebo že měla vědět a předpokládat takovou okolnost, že jí má být vdovský důchod krácen, a že by tedy měla v tomto směru splnit nějakou oznamovací povinnost. O tom, že jí byl vdovský důchod vyplácen ve vyšší částce, se dozvěděla až z rozhodnutí žalované z 19. 1. 2012, která jí uložila vrátit částku 232.089 Kč.

Žalobkyně trvala na tom, že v tomto případě se rozhodně nedá používat zásady, že neznalost zákona neomlouvá, i kdyby příjemce dávky důchodového pojištění byl příslušník sboru národní bezpečnosti, protože tato zásada nevyplyvá z ust. 118a citovaného zákona. Žalobkyně po celou dobu svého pracovního poměru pracovala pouze jako spojovatelka telefonní ústředny, která sloužila společně pro policii, soud a ONV. Nikdy nepracovala jako policistka někde v kanceláři nebo v terénu. Důchodovým právem se rozhodně nikdy nezabývala nejen v době svého zaměstnání, ale ani ve svém důchodu nebo po smrti svého manžela. Uplatnění žalovanou preferované zásady, že má vrátit, to co bylo vyplaceno bez právního důvodu, by bylo nepochybně v rozporu s ust. 118a citovaného zákona.

Protože neexistují žádné okolnosti, z nichž by mohla předpokládat, že je jí důchod vyplácen neprávem nebo v nesprávné výši, anebo jak jinak by měla způsobit, že jí důchod je vyplácen neprávem nebo v nesprávné výši, navrhovala, aby krajský soud rozhodnutí ČSSZ z 19.1.2012 a ze dne 25.6.2014 zrušil a řízení o povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek na vdovském důchodu za období od 27.1.2007 do 3.10.2011 v částce 232.089 Kč zastavil. Dále požadovala, aby soud zavázal žalovanou zaplatit jí vzniklé náklady řízení.

Pokud jde o rozhodnutí, které žalobkyně napadá žalobou, jedná se o rozhodnutí z 25.6.2014 vydané pod č.j. 385 225 416/315-OL, kdy žalovaná rozhodla tak, že námítky žalobkyně se zamítají a rozhodnutí ČSSZ č.j. 385 225 416 ze dne 19.1. 2012 se potvrzuje.

Z odůvodnění rozhodnutí vyplynulo, že ČSSZ rozhodnutím z 19.1.2012 uložila žalobkyni povinnost vrátit ČSSZ přeplatek na vdovském důchodu v částce 232.089 Kč, a to do 15 dnů od právní moci rozhodnutí podle § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.

V odůvodnění uvedeného rozhodnutí je mimo jiné uvedeno, že zákon č. 582/1991 Sb. nedefinuje zvláště pojem zavinění. Je nutné tedy vycházet z obecného právního významu, který je legálně definován pouze trestním právem hmotným a používá se na základě analogie iuris v celém právním řádu. Z výkladu ust. § 118a odst. 1 citovaného zákona plyne, že ke vzniku zavinění přeplatku stačí pouze zavinění z nedbalosti. Legální definici nedbalosti upravuje § 16 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů tak, že trestní čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

- a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo
- b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

Účastnice řízení uvádí, že nevěděla, že jí vdovský důchod nemá být vyplácen samostatně, ale má být sloučen s invalidním důchodem spolu s jeho výplatou v nižší částce. Pro zavinění vzniku přeplatku na důchodové dávce je ovšem dostačující, že účastnice řízení vzhledem k okolnostem a ke všem osobním poměrům měla a mohla tuto skutečnost vědět, nikoli zda tuto vědomost skutečně měla. Možná znalost byla posouzena na základě objektivních okolností spojených s případem účastníka řízení a jejích subjektivních dispozic k možnosti se s příslušnými právními předpisy seznámit. Též je třeba se v souvislosti s posuzováním zavinění účastnice řízení zabývat i otázkou, zda byla zachována potřebná míra opatrnosti, kterou je možné od běžného příjemce důchodu očekávat.

Skutečnost, že při souběhu nároku na výplatu se výše pobíraného důchodu krátí, je stanovena normou obsaženou v právních předpisech, konkrétně § 59 zákona č. 155/1995 Sb. Přes značný nárůst počtu právních norem a jejich složitost, je jejich závaznost pro adresáty nesporná, jestliže se mohli s obsahem normy včas seznámit a takové seznámení pro ně nebylo obtížně proveditelné či přespříliš technicky či finančně náročné, neboť právní norma je obecně závazným pravidlem chování, jehož dodržování je zabezpečeno státem. Tato skutečnost vyplývá z obecné právní zásady, že neznalost práva neomlouvá, která, přestože není v právním řádu ČR explicitně obsažena, je na jejím území platná, a to i s ohledem na ustálenou judikaturu Ústavního soudu, např. nálezný sp.zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17.12.1997, který výslovně uvádí, že: „I v českém právu takto platí a je běžně aplikována řada obecných právních principů, které nejsou výslovně obsaženy v právních předpisech. Příkladem je právní princip, dle něhož neznalost práva neomlouvá ...“ nebo nálezný sp.zn. III. ÚS 721/2000 ze dne 10.7.2001, který odkazuje výslovně na trvalost výše uvedeného principu a sděluje, že: „... protože již od dob starých Římanů platí, že „Ignorantia iuris non excusat“, je v bytostném právním zájmu třetích osob, aby si ověřili, že při daném právním úkonu byla splněna jedna ze zákonem stanovených podmínek jeho vzniku“. Podmínkou platnosti a účinnosti zákona je jeho publikace ve sbírce zákonů. Norma obsažená v § 59 zákona č. 155/1995 Sb., tj. skutečnost, že při souběhu nároku na výplatu více důchodů se jejich výše krátí, byla obsažena již v původním znění zákona, který byl vyhlášen ve sbírce zákonů částka 41/1995, rozeslaný 4.8.1995 a účinný od 1.1.1996. Účastnice řízení měla dostatek času se s příslušnou normou seznámit, nehledě na skutečnost, že normy upravující výši výplaty dávky důchodového pojištění, resp., že se jedna z vyplácených dávek krátí, jsou obsaženy v právním řádu ČR kontinuálně od účinnosti zákona č. 221/1924 Sb. Jak vyplývá z výše uvedeného, je tato právní úprava platná na území ČR již více než 85 let a u veřejnosti je již velmi dobře zažitá i s ohledem na to, co se týká značného počtu občanů. Také ze zkušeností ČSSZ vyplývá, že mezi příjemci pozůstalostních důchodů je tato skutečnost všeobecně známa, jestliže tedy většina příjemců pozůstalostních důchodů touto informací disponuje, lze jí oprávněně požadovat i po účastnících řízení.

V případě účastnice řízení lze mít za prokázané, že měla možnost se s příslušnou normou včas seznámit bez ohledu na skutečnost, ve kterém konkrétním ustanovení právního předpisu byla zákonodárcem vyjádřena. Taktéž nelze ve vztahu k subjektivní dispozici účastníka řízení konstatovat, že by seznámení se s příslušnou normou bylo pro ni obtížně

proveditelné či příliš technicky či finančně náročné, neboť s právními předpisy se mohla seznámit prostřednictvím Městské knihovny Jihlava, která ve svém knižním fondu příslušné zákony má nebo v archivním oddělení Magistrátu města Jihlavy, případně v elektronické podobě na internetu, např. na stránkách Ministerstva vnitra ČR nebo portálu veřejné správy. Měla tedy znát své, právními předpisy uložené povinnosti a v případě pochybností se mohla obrátit na příslušný správní orgán. Z hlediska posouzení dodržení patřičné míry opatrnosti účastníci řízení, ČSSZ má za to, že ta nebyla naplněna, neboť účastnice řízení bez racionálního důvodu očekávala, že může pobírat oba důchody v plné výši, ačkoliv musela z okolností předpokládat, že takový nárok nemá.

Neznalost právních předpisů nemůže být zhojena pouhými domněnkami ohledně činnosti správních orgánů, neboť v případě, že by orgány státu rezignovaly na požadavek elementárního právního vědomí a znalostí právních norem publikovaných ve sbírce zákonů, staly by se tyto normy nevymahatelné. V takovém případě by se zcela ztratila nutnost jejich existence a v právních předpisech by nemusely být uvedeny povinnosti adresátů jako například oznamovací povinnost vůči orgánu sociálního zabezpečení uvedená v § 50 zákona č. 582/1991 Sb., povinnost podat daňové přiznání k dani z příjmu fyzických osob podle § 38g zákona č. 586/1992 Sb., povinnost řidiče podrobit se na výzvu policisty vyšetření podle zvláštního právního předpisu ke zjištění, zda není ovlivněn alkoholem dle § 5 zákona č. 361/2000 Sb. nebo povinnost platit daně ve správné výši, neboť vždy by stačilo zpochybnit znalost předpisu.

Pro vyhlášený zákon platí fikce, že každý měl možnost se s ním seznámit, což se promítá do obecné zásady - neznalost zákona neomlouvá. S ohledem na zásadu rovnosti osob není možné požadavek na znalost právních předpisů požadovat jen po určitých osobách nebo skupinách osob. Skutečnost, že účastníci řízení je možné dle názoru soudu považovat za „prostou“ ženu, ji nezavazuje znát řádně vyhlášené právní předpisy ČR, neboť takovou povinnost lze zcela jistě vyžadovat po osobách průměrného rozumu. Určující tedy je, že vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům se účastnice řízení mohla seznámit se sbírkou zákonů, a tedy měla vědět, že při současné výplatě více důchodů v souběhu, dochází k jejich úpravě, avšak tuto platbu přijala. ČSSZ dodává, že povinnost účastnice řízení vrátit přeplatek na dávatce důchodového pojištění není snahou účastnici řízení za její chování nějak speciálně „pokutovat“, ale pouze docílit částečné obnovy správnosti a zákonnosti stavu ohledně výše jí vyplacených dávek důchodového pojištění. Povinnost vrátit to, co dotčené osobě nenáleží, je přirozenoprávním principem, který se ve společnosti uplatňuje již od dob před vznikem psaného práva. V platném právu se tento princip uplatňuje jak v oblasti veřejného tak soukromého práva.

Krajský soud v Brně zjistil ze spisu 41Ad 14/2012, že ohledně vrácení částky 232.089 Kč rozhodovala žalovaná již dne 5.3.2012, kdy zamítla námitky žalobkyně proti rozhodnutí ČSSZ z 19.1.2012 a z těchto rozhodnutí vyplývá povinnost žalobkyně vrátit žalované částku 232.089 Kč neoprávněně vyplacenou na vdovském důchodu, tedy z částky, která jí nenáležela.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 23.5.2012 v uvedené věci rozhodnutí ČSSZ ze dne 5.3.2012, č.j. 385 225 416/315-OL zrušil pro vady řízení a věc vrátil žalované k dalšímu řízení. V odůvodnění rozhodnutí bylo citováno ust. § 118a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a krajský soud zavázal žalovanou právním názorem, že v případě, že setrvá na stanovisku, že bude po žalobkyni požadovat vrácení přeplatku na vdovském důchodu, musí z jejího rozhodnutí jednoznačně vyplývat, že žalobkyně vznik přeplatku svým jednáním zavinila, což z dosavadního rozhodnutí nevyplývá.

Uvedl, že argumentace žalované je založena z převážné části na obecné právní teorii bez uvedení vztahu ke konkrétnímu jednání žalobkyně a také na nepřislušejících dohadech ohledně osobních poměrů žalobkyně a z nich vyplývající subjektivní stránky skutku, když rozhodnutí ČSSZ z 19.1.2012, které je potvrzováno rozhodnutím žalované, je skutečně založeno na konstatování, že není rozhodné, zda ke vzniku přeplatku došlo zaviněním žalobkyně či nikoliv.

Z dalšího připojeného spisu Krajského soudu v Brně 41Ad 55/2012 pak bylo zjištěno, že 14.11.2012 rozhodovala žalovaná znovu ohledně přeplatku na vdovském důchodu, rozhodla tak, že námitky žalobkyně znovu zamítla a rozhodnutí ČSSZ č.j. 385 225 416 ze dne 19.1.2012 potvrdila a z odůvodnění vyplývá, že dle žalované žalobkyně uváděla, že nevěděla, že jí vdovský důchod nemá být vyplácen samostatně, ale má být sloučen s invalidním důchodem spolu s jeho výplatou v nižší částce. Přesto se, jak uvedeno, ČSSZ domnívá, že o skutečnosti, že je důchod vyplácen ve vyšší částce, než náleží, měla a mohla účastnice vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět a zavinila tím vznik přeplatku na dávce důchodového pojištění. Účastnice řízení byla o skutečnosti, že výplata invalidního a vdovského důchodu bude sloučena a vyplácena orgánem sociálního zabezpečení ministerstva vnitra, informována, a to dopisem tohoto orgánu ze dne 29.9.1997. Skutečnost, že při souběhu nároků na výplatu se výše pobíraného důchodu krátí, je stanovena normou obsaženou v právních předpisech, konkrétně § 59 zákona č. 155/1995 Sb. Účastnice řízení byla přijata do služebního poměru ke Sboru národní bezpečnosti, a to dne 1.10.1959 a vykonávala funkci telefonista – dálkopisec. Vzhledem k tomu, že byla ve služebním poměru a tím pádem i policistou, musela se během výkonu funkce dozvědět o závaznosti povinností uložených adresátům právní normy bez ohledu na její tvrzenou znalost. ČSSZ si je vědoma toho, že z hlediska účastnice řízení přistoupila k zastavení výplaty vdovského důchodu a předání výplaty vdovského důchodu orgánu sociálního zabezpečení Ministerstva vnitra ČR později. Nad touto skutečností, způsobenou zčásti kapacitou technologických postupů, zčásti lidským faktorem, ČSSZ vyjadřuje politování, nicméně žádný orgán veřejné moci nemůže legalizovat protiprávní jednání spočívající ve využívání cizího omylu a ponechání si částky, která nenáležela. Opačný postup by nejen byl v rozporu s platným právem, ale v konečném důsledku by znamenal destrukci po staletí formovaného právního vědomí ve společnosti, že si nikdo nemůže ponechat to, co mu nenáleží.

I kdyby účastnice řízení byla v dobré víře, že jsou jí dávky důchodového pojištění vypláceny správně, ačkoliv v tomto případě mohla a měla vědět, že tomu tak není, převážil by veřejný zájem na vrácení částky, které účastníci řízení nenáležely. Dle rozsudku Městského soudu v Praze (jeho číslo jednací bylo citováno) „má příjemce dávky povinnost vrátit neprávem vyplacenou dávku i tehdy, když přijal částku v dobré víře, neboť je zde zřejmý veřejný zájem na tom, aby dávky důchodového zabezpečení byly vypláceny jen v souladu se zákonem, který převyšuje dobrou víru jednotlivce“. Povinnost vrátit to, co nenáleží, je nejen obsažena v přirozeném a platném právu, ale odpovídá i pravidlům obecné morálky.

S tímto rozhodnutím žalobkyně nesouhlasila, podala proti němu žalobu. Krajský soud v Brně rozsudkem č.j. 41Ad 55/2012-34 rozhodnutí ČSSZ ze dne 14.11.2012, č.j. 385 225 416/315-OL zrušil pro vady řízení a věc žalovanému vrátil k dalšímu řízení.

V odůvodnění pak uvedeno, že případ žalobkyně není srovnatelný s případem, na který poukazovala ČSSZ a jež byl posuzován NSS v rozsudku č.j. 3Ads 35/2010-54.

Pokud jde o žalobkyni, soud uvedl, že je zcela jednoznačné, že úmrtí manžela bezprostředně poté, kdy k němu došlo, oznámila, spolu s úmrtním listem Ministerstvu vnitra, který byl plátcem nejprve invalidního důchodu žalobkyně a poté starobního důchodu. Ministerstvo vnitra, Orgán sociálního zabezpečení, sdělilo žalobkyni, že nárok na vdovský důchod musí uplatnit u ČSSZ prostřednictvím OSSZ v Jihlavě, kde s ní bude žádost sepsána a uvedeno, že vyměřený vdovský důchod ČSSZ následně postoupí na Orgán sociálního zabezpečení Ministerstva vnitra ke sloučení výplaty invalidního důchodu žalobkyně a vyměřeného vdovského důchodu. Na tento přípis Ministerstva vnitra žalobkyně reagovala tak, že podala žádost o vdovský důchod na ČSSZ a v žádosti v kolonce pobírá – nepobírá již důchod, jaký, od koho, pod č. uvedla: starobní důchod Ministerstvo vnitra ZS – 45044/70-96.

Z této podané žádosti na ČSSZ, jak soud uvedl, bylo tedy zcela evidentní, že žalobkyně, když žádala o přiznání vdovského důchodu, žádnou skutečnost nezatajila, pravdivě uvedla, že je již poživatelkou starobního důchodu, že tento pobírá od Ministerstva vnitra a pod jakým číslem.

Žalobkyni pak byl 25.8.1997 ČSSZ přiznán vdovský důchod ve výši 3.481 Kč. Vdovský důchod od ČSSZ žalobkyně pobírala až do roku 2011, kdy od 4.10.2011 ČSSZ výplatu tohoto vdovského důchodu zastavila a sdělila toto Orgánu sociálního zabezpečení Ministerstvu vnitra ČR a dalším rozhodnutím z 19.1.2012 ČSSZ rozhodla o vrácení přeplatku na vdovském důchodu podle ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb.

Soud tedy shrnul, že žalobkyni byl přiznán vdovský důchod rozhodnutím ČSSZ a 14 let od tohoto orgánu žalobkyně vdovský důchod pobírala.

Pokud pak jde o žalobkyni, bylo prokázáno, že pracovala u Ministerstva vnitra jako telefonistka – spojovatelka a pouze velmi krátkou dobu vykonávala úřednickou činnost. Žalobkyně tedy vykonávala poměrně jednoduchou pracovní činnost u Ministerstva vnitra, a protože vdovský důchod jí byl přiznán v roce 1997 v částce 3.481 Kč, má krajský soud zcela jednoznačně zato, že u žalobkyně nelze dospět k závěru, že musela z okolností předpokládat, že jí byl vdovský důchod vyplácen ve vyšší částce než náležel, protože každý měsíc, po dlouhých 14 let, pobírala důchod ve vyšší částce, než jí náležel. Soud nato usuzuje zejména z toho, že výše přiznaného vdovského důchodu v roce 1997 nebyla tak vysoká, že by žalobkyně z této částky musela usuzovat, že je jí vyplácen důchod ve vyšší částce, než jí náleží. Kdyby např. žalobkyni bylo vypláceno na vdovském důchodu řekněme 6.000 Kč a více, dalo by se usuzovat, že žalobkyně z okolností by musela předpokládat, že tak vysoký vdovský důchod jí nenáleží, když v obecném povědomí občanů je, jaká bývá průměrná výše důchodů. Pokud však byl přiznán důchod v částce, kterou soud uvedl, má zato, že žalobkyni toto nemuselo překvapit a nemusela z této částky usoudit, že by jí důchod byl vyplácen ve vyšší částce, než jí náleží, zvláště když nezatajila skutečnost, že sama je již poživatelkou starobního důchodu od jiného plátce, Ministerstva vnitra ČR.

Ani s ohledem na vykonávanou práci, kterou ČSSZ u Ministerstva vnitra zjišťovala, když bylo zjištěno, že šlo o práci telefonistky – spojovatelky, nelze usuzovat, že by žalobkyně musela s ohledem na profesi, kterou vykonává, vzdělání a osobní poměry předpokládat, že jí byl důchod vyplácen ve vyšší částce, než náleží.

V případě žalobkyně tedy soud dospěl k závěru, že tato nemusela z okolností případu předpokládat, že jí byl důchod vyplácen ve vyšší částce než náležel, když všechny povinnosti

uložené jí zákonem splnila, a ani nijak vědomě nezpůsobila, že by jí důchod byl vyplácen ve vyšší částce, než náležel.

Na straně žalobkyně, jak soud uvedl, nelze tedy spatřovat ani zavinění ve formě nedbalosti, ať vědomé či nevědomé. Pokud žalovaná poukazuje na dopis Ministerstva vnitra žalobkyni v roce 1997 v tom směru, že o vdovský důchod si musí požádat ČSSZ prostřednictvím OSSZ Jihlava s tím, že ČSSZ postoupí přiznaný důchod k výplatě Ministerstvu vnitra, uvedl soud, že z tohoto dopisu vůbec nevyplývá, že jeden z důchodů, protože jde o souběh důchodů, bude v procentní výši krácen, takže ani z tohoto dopisu Ministerstva vnitra žalobkyně nemusela předpokládat, že by jí měl být vdovský důchod vyplácen v nižší částce.

Krajský soud uzavřel, že v dané věci k výraznému pochybení došlo na straně ČSSZ, která měla od žalobkyně všechny potřebné informace, z nichž věděla, že v dané věci dochází k souběhu dvou důchodů, a to starobního a vdovského, přičemž starobní je vyplácen jiným plátcem, a to Ministerstvem vnitra, takže v dané věci se jedná jednoznačně o pochybení ČSSZ a jak soud již uvedl, s ohledem na všechny okolnosti případu (vzdělání, věk, vykonávané zaměstnání) žalobkyně nemusela vědět, ani z okolností předpokládat, že jí byl vyplácen důchod neprávem ve vyšší částce. Soud poznamenal, že např. u ženy, která by pracovala u policie, ale např. ve funkci vyšetřovatelky, komisařky, by se dalo z okolností předpokládat, že musela vědět, že jí byl důchod vyplácen v částce, ve které jí nenáležel, neboť z vyšší pracovní funkce plyne i vyšší vzdělání a vyšší obecné právní povědomí. Těžko však takto lze usuzovat u prosté ženy, vykonávající poměrně jednoduchou profesi, která s právními předpisy, zvláště v oblasti důchodového pojištění a sociálního zabezpečení nepřicházela vůbec do styku. To, že žalobkyně si mohla jít příslušné právní předpisy nastudovat např. do knihovny, soud nepokládá za sdělení přiléhavé, neboť uvádí, že z okolností případu žalobkyně nemusela předpokládat, že důchod je jí vyplácen ve vyšší částce.

S tímto rozhodnutím Krajského soudu nesouhlasila ČSSZ, podala proti němu kasační stížnost.

Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 16.7.2014 č.j. 3Ads 106/2013-39 kasační stížnost zamítl a žalobkyni přiznal náhradu nákladů řízení.

Z odůvodnění tohoto rozsudku vyplývá, že z obsahu správního spisu plyne, že žalobkyně řádně informovala Ministerstvo vnitra, které jí tehdy vyplácelo invalidní důchod po smrti jejího manžela s tím, že požaduje přiznání vdovského důchodu. Ministerstvo vnitra tedy na základě této skutečnosti vědělo, že žalobkyně má v úmyslu pobírat vdovský důchod po svém manželovi, neboť ji poučilo, jakým způsobem má o tento důchod požádat. Na tento fakt – vědomí o tom, že stěžovatelka požaduje přiznání vdovského důchodu – reagovalo ministerstvo přípisem ze dne 29.7.1997, v němž nejen upozornilo na to, jak a u koho má tento nárok uplatnit, ale i na to, že vyměřený důchod ČSSZ následně postoupí na ministerstvo, které výplatu důchodů sloučí. Žalobkyně již před přípisem Ministerstva vnitra podala žádost o vdovský důchod u stěžovatelky, v níž výslovně uvedla, že pobírá důchod přiznaný Ministerstvem vnitra. Byť žalobkyně nesprávně napsala, že se jedná o starobní důchod na místo invalidního důchodu, který pobírala až do roku 2010, je z obsahu zřejmé, že žalobkyně při podání žádosti nezamlčela žádné skutečnosti rozhodné pro výpočet vdovského důchodu. NSS tudíž dospívá k závěru, že pochybila stěžovatelka, která rozhodnutím ze dne 25.8.1997 přiznala žalobkyni vdovský důchod v nesprávné výši; tato skutečnost ostatně není mezi účastníky řízení sporná a stěžovatelka ji uznává i ve své kasační stížnosti.

V okamžiku podání žádosti o vdovský důchod tedy žalobkyně neudělala žádnou zásadní chybu, která by měla vliv na výši následně přiznaného vdovského důchodu, a která by opravňovala stěžovatelku k tomu, aby po žalobkyni vymáhala přeplatek na vdovském důchodu, neboť ve velmi blízkém časovém sledu nejprve podala žádost o vdovský důchod u stěžovatelky a následně informovala Ministerstvo vnitra o úmrtí svého manžela, které situaci na základě své odpovědi ze dne 29.7.1997 podle názoru NSS správně pochopilo tak, že žalobkyně žádá o přiznání vdovského důchodu.

Není tudíž pravdou, že by Ministerstvo vnitra nebo stěžovatelka v době před podáním žádosti žalobkyně o vdovský důchod nebo poté nevěděli o tom, že žalobkyně pobírá invalidní důchod od Ministerstva vnitra, a že požaduje přiznání vdovského důchodu u stěžovatelky. Nelze proto konstatovat, že by žalobkyně porušila svou ohlašovací povinnost do doby podání žádosti o vdovský důchod u ČSSZ.

Ani po tomto datu rovněž nelze hovořit o tom, že by žalobkyně cokoli opomenula. Mohla totiž oprávněně vycházet z toho, že oba orgány důchodového pojištění dostatečně informovala o vzniklé situaci a bylo tudíž jejich věcí, aby na ni náležitě reagovali. Ministerstvo vnitra žalobkyni ostatně zaslalo přípis ze dne 29.7.1997, v němž de facto potvrzuje, že žádost o vdovský důchod podala žalobkyně u správného orgánu, a že bude záležet na rozhodnutí stěžovatelky, v jaké výši bude žalobkyně vdovský důchod pobírat.

V žádném dopise nebo rozhodnutí z dané doby, jež je obsaženo ve správním spise, přitom není obsažena informace, že v případě souběhu dvou důchodů má být jeden důchod krácen podle § 59 zákona o důchodovém pojištění. Z dopisu Ministerstva vnitra lze zjistit pouze to, že výplata má být sloučena, ale to až poté, co o přiznání vdovského důchodu rozhodne stěžovatelka a co věc bude postoupena zpět na Ministerstvo vnitra. Z žádného dokumentu tedy nevyplývá, že by žalobkyně měla postupovat jinak, zvláště když žalobkyně příslušným institucím sdělila rozhodné skutečnosti, a že by žalobkyně mohla usuzovat, že vdovský důchod, přiznaný stěžovatelkou v roce 1997, je nesprávný. Z obsahu dopisu ze dne 29.7.1997 lze pouze dovést – jak nato upozorňuje stěžovatelka – že věc měla být následně postoupena zpět Ministerstvu vnitra ke sloučení výplaty důchodů, ale ani z této informace nelze dospět k závěru, že výše přiznaného vdovského důchodu by se měla po tomto postoupení jakkoli měnit. Bylo tedy věcí stěžovatelky, aby řádně rozhodla. Nejvyšší správní soud neshledává žádné pochybení žalobkyně ani ve vztahu k postoupení výplaty vdovského důchodu na Ministerstvo vnitra, neboť postoupení výplaty není v dispozici příjemce dávky, ale orgánů provádějící důchodové pojištění, které měly v dané kauze všechny příslušné informace a měly proto jednat. O tom ostatně vypovídá i obsah správního spisu, neboť o postoupení věci rozhodovala stěžovatelka rozhodnutím ze dne 23.8.2011, nikoli žalobkyně.

Nejvyšší správní soud si je vědom toho, že výše vdovského důchodu přiznaného stěžovatelkou žalobkyni v roce 1997 není správná, a že neodpovídá postupu stanovenému v § 59 zákona o důchodovém pojištění. Za podstatné však ve vztahu k napadenému rozhodnutí považuje to, že o jeho výši rozhodla ČSSZ, tedy orgán veřejné moci, který má znát právo, přičemž na správnost jeho rozhodnutí by měli příjemci dávek důchodového pojištění spoléhat. Pokud žalobkyně sdělila stěžovatelce všechny rozhodné skutečnosti a ta jí následně přiznala vdovský důchod ve výši, jež se zjevně nevymyká obecnému povědomí o tom, jaké částky jsou v případě vdovských důchodů přiznávány, nelze u právního laika, kterým žalobkyně bezesporu byla s ohledem na své předchozí zaměstnání jako spojovatelky, dovozovat, že by mohl předvídat nesprávnost výpočtu. V opačném případě by NSS porušil elementární důvěru

příjemce ve správnost takového rozhodnutí, které na první pohled nejeví žádné zjevné vady – srov. přiměřeně nálezu Ústavního soudu ze dne 31.1.2012, sp.zn. IV.ÚS 3476-11. Nejvyšší správní soud přitom nemůže souhlasit s faktickým závěrem, ke kterému by vedlo přijetí argumentace stěžovatelky, že žalobkyně měla bez ohledu na její rozhodnutí ze dne 25.8.1997 vědět, že správná výše vdovského důchodu v jejím případě je odlišná, neboť by pak po adresátech rozhodnutí stěžovatelky požadoval, aby každé její rozhodnutí pečlivě kontrolovali za pomoci odborníka na důchodové pojištění. V opačném případě by po zjištění pochybení na straně stěžovatelky, které by nezpůsobili (jako v dané věci), byli odpovědní za případný přeplatek na vypláceném důchodu. *Taková úvaha je však nepřijatelná a v rozporu s § 118a odst. 1 zákona o organizaci sociálního zabezpečení.* Byť tedy stěžovatelka důrazně brojí proti tomu, aby žalobkyni byl ponechán vdovský důchod, jenž jí byl v minulosti vyplácen v nesprávné výši, je namístě poukázat na to, že tento přeplatek byl způsobem pochybením stěžovatelky při výpočtu důchodu žalobkyně a nepředáním jeho výplaty příslušnému orgánu. To nelze klást k tíži žalobkyně, která byla za daných okolností v dobré víře, a která z žádného dokumentu nemohla zjistit, že při výpočtu vdovského důchodu bylo postupováno nesprávně.

Kasační stížnost, jak NSS uvedl, není proto důvodná a NSS ji podle § 110 odst. 4 poslední věta s.ř.s. zamítl.

Po vydání tohoto rozsudku Nejvyšším správním soudem vydala ČSSZ nové rozhodnutí 25.6.2014, které je předmětem nynějšího přezkumu, a kdy námitky žalobkyně byly opět zamítnuty a rozhodnutí ČSSZ z 19.1.2012 potvrzeno, přičemž z odůvodnění tohoto rozhodnutí vyplývá, že Česká správa sociálního zabezpečení, přes názor vyslovený v citovaném rozsudku Nejvyššího správního soudu, zaujímá neustále stejné stanovisko k výkladu ust. § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a stále trvá na tom, že přeplatek na vdovském důchodu ve výši 232.089 Kč má povinnost žalobkyně žalované vrátit.

Česká správa sociálního zabezpečení poté, kdy ve věci podala žalobkyně žalobu, se písemně vyjádřila dne 30.9.2014 a to tak, že sama navrhovala, aby bylo zrušeno její rozhodnutí z 25.6.2014, č.j. 385225416/315-OL. Uvedla, že je to z toho důvodu, že uvedené rozhodnutí není v souladu s právním názorem Nejvyššího správního soudu, ale ani jako realizační nerespektuje právní závěr krajského soudu, že na straně žalobkyně nelze spatřovat zavinění ani ve formě nedbalosti.

Posouzení věci krajským soudem.

Žaloba je důvodná.

Krajský soud v Brně dospěl k závěru, že ČSSZ při vydání rozhodnutí z 25.6.2014 nepostupovala v souladu s názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem v rozsudku č.j. 4Ads 106/2013-39, neřídila se tedy jeho názorem ohledně výkladu § 118a odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. ve vztahu k případu žalobkyně a otázky jejího zavinění v dané věci.

Právně s ohledem na tuto skutečnost soud zrušil rozhodnutí ČSSZ ze dne 25.6.2014 a věc vrací žalované k dalšímu řízení s tím, že při vydání nového rozhodnutí bude ČSSZ postupovat zcela v souladu s právním názorem, který vyslovil Nejvyšší správní soud a předtím i krajský soud, ve shora citovaných rozsudcích. Rozhodnutí bylo zrušeno dle § 78 odst. 1 soudního řádu správního (dále jen „s.ř.s.“).

Pokud jde pak o náklady řízení, rozhodnutí se opírá o ust. § 60 odst. 1 s.ř.s. Ve věci byla úspěšná žalobkyně, vznikly jí náklady právním zastoupením v této věci, a to náklady za dva úkony právní pomoci po 1.000 Kč a 2x režijní paušál po 300 Kč, celkem 2.600 Kč dle vyhl. č. 177/1996 Sb.

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno, ve dvojím vyhotovení. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

V Brně dne 29. října 2014

JUDr. Jana Kubenová, v.r.
samosoudkyně